

Riigikogu sotsiaalkomisjoni istungi protokoll nr 105

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 10. märts 2025

Algus 11.10, lõpp 13.00

Juhataja: Madis Timpson (esimees)

Protokollijad: Riin Lindpere (konsultant), Kristi Tori (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Hele Everaus, Kalle Grünthal, Jüri Jaanson (Karmen Jolleri asendusliige), Kert Kingo, Helmen Kütt, Irja Lutsar, Eero Merilind, Riina Solman, Aleksandr Tšaplõgin

Komisjoni ametnikud: Heidi Barot (nõunik-sekretariaadijuhataja), Kristi Reindla (nõunik)

Kutsutud: majandus- ja tööstusminister Erkki Keldo ning Majandus- ja

Kommunikatsiooniministeeriumi võrduspoliitika osakonna juhataja Agnes Einman (2.

päevakorrapunkt); Sotsiaalministeeriumi laste ja pere osakonna nõunik Ulvi Tüllinen (3.

päevakorrapunkt); Eesti elujõu kongressi esindajad Tiiu Kuurme Tallinna Ülikoolist, Avo-Rein Tereping Tallinna Ülikoolist ja Jaak Uibu Toompea Haridusseminarist (4.

päevakorrapunkt); Riigikogu Kantselei avalike suhete osakonna pressinõunik Maris Meiessaar

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni fakultatiivprotokolliga ühinemise ja konventsiooni artikli 20 lõike 1 muudatuse heakskiitmise seaduse (583 SE) eelnõu esimese lugemise ettevalmistamine
3. Vabariigi Valitsuse algatatud perehüvitiste seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (547 SE) teise lugemise ettevalmistamine
4. Eesti II elujõu kongressi pöördumise arutelu
5. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Riigikogu sotsiaalkomisjoni nädala (10.–16.03.2025) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 10. märts 2025 kell 11.10

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni fakultatiivprotokolliga ühinemise ja konventsiooni artikli 20 lõike 1 muudatuse heakskiitmise seaduse (583 SE) eelnõu esimese lugemise ettevalmistamine
3. Vabariigi Valitsuse algatatud perehüvitiste seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (547 SE) teise lugemise ettevalmistamine
4. Eesti II elujõu kongressi pöördumise arutelu
5. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 11. märts 2025 kell 14.00

1. Kümme aastat töövõimereformi - arutelu
2. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Hele Everaus, Kalle Grünthal, Kert Kingo, Helmen Kütt, Irja Lutsar, Eero Merilind, Madis Timpson, Aleksandr Tšaplõgin).

2. Vabariigi Valitsuse algatatud naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni fakultatiivprotokolliga ühinemise ja konventsiooni artikli 20 lõike 1 muudatuse heakskiitmise seaduse (583 SE) eelnõu esimese lugemise ettevalmistamine
Madis Timpson andis eelnõu tutvustamiseks sõna majandus- ja tööstusministrile.

Erkki Keldo rääkis, et Eesti liitus ÜRO naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooniga juba 1991. aastal. Fakultatiivprotokolliga liitumine annab võimaluse esitada ÜRO naiste diskrimineerimise likvideerimise komiteele kaebusi konventsiooni rikkumise kohta. Samuti annab see komiteele õiguse algatada omal initsiatiivil uurimine naiste õiguste pideva rikkumise korral ning anda soovitusi osalisriikidele konventsioonis sätestatud õiguste tagamiseks ja olukorra parandamiseks. Fakultatiivprotokolliga ühinemise eesmärk on tõhustada konventsiooni täitmist, suurendada läbipaistvust konventsiooni nõuete täitmisel ning toetada soolise võrdsuse edendamist ja naiste õiguste tegelikku rakendamist nii Eestis kui rahvusvahelisel tasandil. Euroopa Liidu 27-st liikmesriigist on fakultatiivprotokolliga liitunud 25 riiki, seda ei ole seni teinud Eesti ja Läti. Protokolliga ühinemise olulisematest mõjudest tõi Keldo välja, et paraneb diskrimineerimise vastane kaitse. Võib eeldada, et kaebusi esitatakse vähe, kuna komiteele saab kaebuse esitada alles siis, kui riigisisised õiguskaitsevahendid oma ammendatud. Fakultatiivprotokolliga liitumine Eestile seadusemuudatusi kaasa ei too. Samuti on liitumisel positiivne mõju välissuhtlusele. Eesti kandideerib ÜRO Inimõiguste Nõukogu liikmeks 2026-2028. Protokolliga ühinemine annab rahvusvahelisele üldsusele märku, et Eesti seisab igas mõttes tõhusa õiguskaitse tagamise eest nii siseriiklikult kui ka rahvusvahelisel tasandil. Komiteel puudub mehhanism otsuseid täitmisele pöörata, aga valmisolek komitee soovitude täitmiseks peab olema.

Madis Timpson soovis teada, kas on küsitud õiguskantsleri arvamust.

Agnes Einman vastas, et õiguskantsler on korduvalt soovitanud protokollile ülevõtmist ja seda välja toonud ka konventsiooni raames ÜRO-le esitatud variraportis.

Madis Timpson andis küsimusteks sõna komisjoni liikmetele.

Kalle Grünthal märkis, et olukord on muutunud, kuna Ameerika Ühendriigid kavatsevad ÜRO-st lahkuda. Grünthalit teeb murelikuks protokollile üldisõnalisus. Artikkel 14 ütleb, et komitee töötab välja oma töökorra, mida peab protokolliga antud ülesandeid täites järgima. Hetkel ei ole seega teada, mida komitee oma töökorra aluseks võtab. Ei ole selge, kas see saab olema Eestit survestav.

Erkki Keldo kordas, et õiguslikult siduvaid tegevusi konventsiooni fakultatiivprotokolliga liitumisel ei kaasne. Selle raames saab anda suuniseid ja teha ettepanekuid. Kuna rahvusvaheliselt on väga palju erinevaid riike, siis sõnastus on jäetud selliseks, et oleks võimalik leida ühisosa ning seda oleks võimalik vastavalt siseriiklikule olukorrale kohandada.

Agnes Einman lisas, et komitee on töötanud juba väga palju aastaid ja hulk riike on selle fakultatiivprotokolliga liitunud. Oluline on see, et eraisikul või huvikaitseorganisatsioonil

tekib õigus pöörduda komitee poole siis, kui kõik siseriiklikud vahendid on ammendatud. Sellisel juhul valdkondlikest ekspertidest koosnev komitee hindab, kas juhtum võetakse arutlusse. Alates fakultatiivprotokolli kehtestamisest on neid juhtumeid olnud natuke üle 200. Einman ei usu, et see Eestile ebamõistlikke kohutusi tuua saaks.

Kalle Grünthal küsis, miks ei ole praegust töökorda eelnõu juurde lisatud.

Agnes Einman kinnitas, et praegust töökorda ei ole tõesti lisatud ja ta ei osanud kommenteerida, kuidas täpselt komitee oma koosolekuid läbi viib.

Kert Kingo juhtis tähelepanu faktile, et Eesti on suveräänne riik ja teiste riikide liitumist ei pea võtma aluseks selliste otsuste tegemisel. Kingo soovis teada, keda antud konventsiooni mõistes peetakse naisteks. Kas hõlmatud on naised bioloogilise soo põhjal või arvestatakse ka sotsiaalset sugu?

Erkki Keldo märkis, et konventsiooniga on Eesti Vabariik liitunud juba 1991. aastal, antud eelnõu käsitleb vaid fakultatiivprotokolliga liitumist.

Agnes Einman selgitas, et konventsioon sugu ei defineeri. Einmani hinnangul käsitleb see nii bioloogilise soo kui sotsiaalse soo aspekte.

Kert Kingo küsis, et kui üks mees identifitseerib ennast naisena ja soovib käia naiste saunas, aga teda sinna ei lubata ja ta tunneb ennast diskrimineerituna, siis kas tal tekib nüüd võimalus pöörduda ÜRO komitee poole.

Agnes Einmani arvates ei ole see antud konventsiooni teema.

Irja Lutsar soovis teada kui palju kaebusi on esitatud.

Agnes Einman vastas, et kuna protokolliga alles liitutakse, siis seni kaebusi ei ole esitatud. Taolisi konventsioone on ÜRO-s ka teisi, näiteks puuetega inimeste õiguste konventsioon ja veel mõned, millel on samuti analoogsed protokollid. Nende raames on esitatud üksikud pöördumised. Eraldi küsimus on ka see, kas komitee võtab pöördumise arutada, kuna neil on ka protokollis toodud alustel õigus kaebuse vastu võtmisest keelduda.

Irja Lutsar täpsustas, et ta soovis teada naiste diskrimineerimisega seotud juhtumite arvu Eestis.

Agnes Einman vastas, et tal ei ole terviklikku ülevaadet, aga pöördumiste statistika on võimalik erinevatel institutsioonidelt kokku koguda.

Madis Timpson palus andmed komisjonile kirjalikult saata.

Riina Solman soovis teada, miks protokolliga soovitakse liituda rohkem kui 20 aastat pärast konventsiooni ratifitseerimisest. Lisaks bürokraatliku koormuse suurenemisele tähendab protokolliga liitumine ka kulusid Eesti riigile, sest komiteel on õigus kutsuda kohale ka Eesti vastutavaid isikuid. Kas võimalikud kulud on kokku arvestatud? Samuti soovis Solman teada, kuhu saavad pöörduda analoogsed olukorras olevad mehed, sest ka neid diskrimineeritakse ja ka nemad kannatavad koduvägivalla all. Kas on plaanis luua instrumente selleks, et kõik inimesed saaksid diskrimineerimise korral abi.

Erkki Keldo vastas, et konventsiooniga liituti juba 34 aastat tagasi. Fakultatiivprotokolliga liitumine juriidiliselt mingeid täiendavaid kohustusi kaasa ei too, küll aga võidakse anda soovitusi. Kaebusi lahendatakse olemasoleva eelarve raames. Täiendavaid rahalisi kohustusi ei võeta.

Agnes Einmani sõnul saavad kõik inimesed sõltumata soost pöörduda võrdõigusvoliniku või kohtu poole, kui nad tunnevad, et neid diskrimineeritakse. On loodud mitmeid perevägivalda ohvritele mõeldud teenuseid nii naistele kui meestele. Eesti on selles küsimustes olnud väga eeskujulik. Antud eelnõu puudutab ÜRO naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni fakultatiivprotokolli. Einmani meelest on ka palju meeste spetsiifilisi muresid, millega tuleb tegeleda, aga Eesti ühiskonnas on endiselt väga levinud naistevastane vägivald ja sooline palgalõhe. Seega on antud konventsioon ka tänasel päeval väga asjakohane. Eesti riigis naised ja mehed saavad täpselt samadel alustel pöörduda täpselt samade institutsioonide poole, kui neil on kahtlus, et neid diskrimineeritakse. Selles mingeid erisusi ei ole.

Erkki Keldo lisas, et koostöös Sotsiaalministeeriumiga on võimalik uurida, kas on mingeid algatusi meeste õiguste kaitseks.

Helmen Kütt nentis, et protokolliga liitumise kohta on saatnud oma toetavad arvamused neli organisatsiooni. Ta soovis teada, kui paljudelt tagasisidet küsiti.

Agnes Einman vastas, et küsiti ca kümnelt ja tagasiside andis neli.

Kert Kingo nentis, et tegemist on sisu poolest aegunud hoiakutega. Liberaalne ühiskond väidab, et sugu on konstruktsioon. Kingo ei mõista kuidas saab aegunud sisuga protokolliga liituda. Protokolliga antakse Eestile ülesanne luua struktuur vaidluste lahendamiseks. Kui end naisena määratlev mees tahab minna naiste sauna, siis ta saab esitada kaebuse, et teda diskrimineeritakse. Samal ajal bioloogilised naised saavad kaevata, et mees on naiste saunas. Kuidas selliseid olukordi konventsiooniga lahendatakse? Kuidas saab liituda juba aegunud sisuga protokolliga?

Agnes Einmani hinnangul see sisu aegunud ei ole. Kuigi nii Eesti kui ka teised riigid on soolise võrdsuse valdkonnas teinud väga palju olulisi samme edasi, siis kõik konventsioonis käsitletud probleemid on endiselt asjakohased. Mitmeid probleeme on juba eelnevalt nimetatud: palgalõhe, naistevastane vägivald jne. Einmani hinnangul konventsioon Kingo toodud sauna juhtumiga ei tegele.

Kert Kingo rõhutas, et tema silmis on olemas vaid kaks sugu. Antud protokollil puhul on aga sisse kirjutatud vastuolu, kuna hõlmatakse ka sotsiaalset sugu.

Kalle Grünthal märkis, et ÜRO naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni fakultatiivprotokolliga liitumisel toimuks täielik meeste diskrimineerimine. Need kaks asja peaksid korraga menetluses olema. Praegu pisendatakse meeste osatähtsust, diskrimineeritakse neid. Koduvägivald on ka meeste suhtes probleem. Selleks, et vältida eelnõuga kaasnevat meeste diskrimineerimist, tuleks välja töötada täiendavad võimalused meeste kaitseks.

Erkki Keldo vastas, et Riigikogul on soovi korral võimalik vastav algatus või otsuse eelnõu algatada. ÜRO-s riigid lepivad omavahel kokku, milliseid algatusi kavandatakse. Perevägivalda puhul tuleks pöörduda eelkõige õiguskaitseorganitesse. Antud eelnõu räägib diskrimineerimisest, mitte otseselt vägivallast. Paraku on faktiliselt näha, milles suunas on sooline palgalõhe ja kui palju on juhtivatel kohtadel naisi. Rahvusvahelised andmed näitavad, et mida suurem on naiste hõive tööturul ja mida rohkem on naisi tippjuhtide kohtadel nii era- kui avalikus sektoris, seda edukamad on need majandused. Noortest meestest või poistest rääkides on oluline teema koolidest väljakukkumine ja madalam haridustase. Seega oluline oleks leida viise, kuidas poisse motiveerida kauem õppima, tänu millele nad integreeruksid paremini ühiskonda, teeniks kõrgemat sissetulekut ja oleksid tulevikus õnnelikumad. Teemad on kompleksed ja mitmekihilised. NEET-noortest üle 90%-i on meessoost. See saab ka tulevikus olema suur probleem, kui noored ei omanda haridust ja ei osale tööhõives. Antud

eelnõu käsitleb aga konkreetset fakultatiivprotokolli.

Riina Solman märkis, et Reformierakond on aastakümneid viljelnud edukultuslikku poliitikat, mis tähendab seda, et noortel meestel on surve palju teenida ja olla edukad. Sellega pannakse ühiskonnas surve valedetele väärtustele. Näiteks õpetajad koolis ei saa sellist palka, et olla ühiskonna silmis edukad ja seetõttu koolides meesõpetajaid sisuliselt ei olegi. Nii tekib naiste kasvatatud poiste hulgas see sündroom, et poisid langevad koolist välja. Solman küsis eelnõu tagasiside kohta, miks ei ole seda andnud Eesti Linnade ja Valdade Liit (ELVL). Kas uuriti, miks teised ei vastanud?

Erkki Keldo vastas, et kui rääkida poliitilistest valikutest haridusvaldkonnas, siis Isamaa Erakonna käes oli haridusministri portfelli oluliselt pikemat aega kui Reformierakonna käes. Reformierakonna valitsuse eestvedamisel koostöös Sotsiaaldemokraatide ja Isamaaga tõsteti õpetajate palka. Väärtustest rääkides usub Keldo, et iga inimene on heas mõttes oma õnne sepp. Edukust ja töökust ei tohi karistada, seda tuleks premeerida. Samuti on ühiskonnas olemas turvavõrk ehk juurdepääs haridusele, tervishoiule jne.

Agnes Einman nõustus, et ELVL on väga oluline organisatsioon ja seetõttu neile eelnõu ka arvamuse avaldamiseks saadeti. Antud juhul nad arvamust ei avaldanud, millest võib järeldada, et probleeme nad ei näinud. Arvamust avaldanud organisatsioonid olid eelnõud toetavad.

Madis Timpson tänas päevakorrapunkti osalenud külalisi. Timpson pani hääletusele menetluslikud otsused.

Otsustati:

2.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 18.03.2025 (konsensus: Hele Everaus, Kalle Grünthal, Kert Kingo, Helmen Kütt, Irja Lutsar, Eero Merilind, Riina Solman, Madis Timpson, Aleksandr Tšaplõgin).

2.2. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks Madis Timpson (konsensus: Hele Everaus, Kalle Grünthal, Kert Kingo, Helmen Kütt, Irja Lutsar, Eero Merilind, Riina Solman, Madis Timpson, Aleksandr Tšaplõgin).

2.3. Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensus: Hele Everaus, Kalle Grünthal, Kert Kingo, Helmen Kütt, Irja Lutsar, Eero Merilind, Riina Solman, Madis Timpson, Aleksandr Tšaplõgin).

3. Vabariigi Valitsuse algatatud perehüvitiste seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (547 SE) teise lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson selgitas, et eelnõu on läbinud keelelise toimetamise ja selles on tehtud mõned keelelised muudatused. Lisaks on eelnõu seletuskirja lisatud osa *Raseda abi saamise võimalused elukaaslase surma korral*. Selle osa lisamist paluti eelmisel eelnõu arutelul. Timpson andis Sotsiaalministeeriumi (SOM) esindajale sõna lisatud osa kommenteerimiseks.

Ulvi Tüllinen selgitas, et lisatud osa käsitleb juhtumit, kui naine kaotab lapseootuse ajal lapse isa, ta ei ole eelnevalt töötanud, ei saa riskiraseduse tõttu tööle asuda, aga vanemahüvitise saamiseni on jäänud veel aega. Antud olukorras on lapseootel naisel võimalik pöörduda täiendava sotsiaaltoetuse saamiseks kohaliku omavalitsuse (KOV) poole. KOV hindab abivajadust ja pakub võimalusi toetuse saamiseks.

Kert Kingo nentis, et osade sihtgruppide jaoks tõuseb toitjakaotustoetus. Tulude suurenemisel jäävad osad ilma toimetulekutoetusest. Kas on analüüsitud kui paljusid inimesi see mõjutab?

Ulvi Tüllinen vastas, et ka pensioni puhul võetakse pensionit arvesse toimetulekutoetuse

määramisel. Seda ei ole analüüsitud, kui paljud jäävad toimetulekutoetusest ilma. Toitjakaotustoetuse tõus pigem vähendab vajadust saada toimetulekutoetust.

Kert Kingo ei nõustunud öelduga. Tema hinnangul rahaliselt kaotatakse kui toimetulekutoetust enam ei maksta.

Ulvi Tüllinen vastas, et üldiselt on toetuse suurus selline, et toimetulekutoetuse saajate osakaal peaks märkimisväärselt vähenema.

Kert Kingo märkis, et statistiliselt toetuse saajate arv vähenebki, aga inimeste vajadus ei vähene.

Ulvi Tüllinen vastas, et sellisel juhul on inimesel võimalik pöörduda KOV-i poole, kus hinnatakse tema abivajadust. Kui toimetulekutoetuse vajadus on põhjendatud, siis on võimalik selleks ka taotlus esitada.

Madis Timpson märkis, et eelnõu vastuvõtmiseks on vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust. Ta pani hääletusele menetluslikud otsused.

Otsustati:

3.1. Kiita heaks eelnõu teise lugemise menetlusdokumendid (konsensus: Hele Everaus, Kalle Grünthal, Kert Kingo, Helmen Kütt, Irja Lutsar, Eero Merilind, Riina Solman, Madis Timpson, Aleksandr Tšaplõgin).

3.2. Volitada komisjoni esimeest allkirjastama eelnõu kolmanda lugemise dokumendid (konsensus: Hele Everaus, Kalle Grünthal, Kert Kingo, Helmen Kütt, Irja Lutsar, Eero Merilind, Riina Solman, Madis Timpson, Aleksandr Tšaplõgin).

4. Eesti II elujõu kongressi pöördumise arutelu

Madis Timpson märkis, et Riigikogu juhatus edastas Eesti II elujõu kongressi (kongress) pöördumise sotsiaalkomisjonile kui valdkonna juhtivkomisjonile pöördumises esitatud seisukohtade käsitlemiseks. Timpson andis sõna kongressi esindajale.

Jaak Uibu tegi sissejuhatuseks ülevaate enda tegevusest avalikkuse teavitamisel rahva tervisest ja demograafilisest olukorrast. Ta märkis, et juba 1996. aastal arutati Riigikogus sündimuse olukorda Eestis olulise tähtsusega riikliku küsimusena (OTRK). Uibo kõneles, et tema soov on jõuda sotsiaalkomisjoni liikmetega üksmeelele selles, kas Eestis on rahvastikukriis või ei ole. Kui jõutakse selgusele, et Eestis on rahvastikukriis, siis mida peaks rahvastikukriisi leevendamiseks tegema. Ta pakkus, et kõige odavam lahendus oleks luua Riigikantseleisse rahvastikutaaste rakkerühm (rakkerühm). Veel on võimalus arutada sündide vähesust Riigikogus OTRK-na.

Avo-Rein Tereping kõneles, et selge on see, et ainuüksi komisjoni loomisega ei ole võimalik sündimust tõsta. Riigiti on sündimuse näitajad väga erinevad. Järelikult on olemas mingid tingimused, mis sündimust soodustavad. Sündimuse soodustamiseks tuleb riigil väga palju asju teha. Nende tegevuste koordineerimisega võiks tegeleda rakkerühm. Tereping märkis, et sündimuse suurendamiseks tuleb esmalt välja öelda see, et Eestis on rahvastikukriis. Rahvastikukriisist ei saa rääkida kui teisejärgulisest asjast. Probleemiga tegelemine aitab leida faktorid, mis sündimust mõjutavad. Arusaadav on see, et kui inimesi nii vähe sünnib, siis ei ole pensionisüsteem jätkusuutlik ning lõpuks asendub Eesti rahvus mõne muu rahvusega.

Tiiu Kuurme märkis, et sündimust mõjutab ühiskondliku väärtusruumi tegur. Lisaks meediale on ühiskondliku väärtusruumi kujundamisel oluline roll ka kooliharidusel. Teine väga oluline tegur, mis sündimust mõjutab, on sooline haridustase. Nt põhikoolist väljalangenutest on kolmveerand poisid. Keskkooli lõpetajatest on kuni kolmandik poisid.

Ülikooli astujatest on kolmandik poisid. Probleem seisneb selles, et naised ei leia endale võrdväärset partnerit ning seega ei teki ühist vaimset ruumi, milles eluterve peresuhe luua. Paraku seda nähtust ei uurita. Kuurme tõi lisaks välja, et Riigikogu liikmed peavad inimeste muredele vastama. Rahva ja poliitikute vahel peab olema elav dialoog.

Madis Timpson arvas, et komisjoni liikmed on üksmeelel, et Eestis on madal sündimus probleem. Ta märkis, et peab kongressi ettepanekuid rahvastikukriisi leevendamiseks mõistlikuks. Timpson andis komisjoni liikmetele sõna küsimusteks.

Kert Kingo hinnangul ei ole viimaseid valitsusi rahvastikukriisi probleem huvitanud. Perehüvitiste ning huvihariduse toetuste vähendamine ja maksutõusud on need tegurid, miks Eestis täna lapsi nii vähe sünnib. Lisaks mõjutab sündimust sooideoloogia, mida propageeritakse lisaks meediale ka koolides. Kingo hinnangul ei ole Riigikogus OTRK arutelu algatamiseks enamuse tahet. Räägitakse, et mõistetakse rahvastikukriisi probleemi, aga tegelikult toimitakse vastupidiselt. Rakkerühma loomise peale vastas Kingo, et ideaalmaalmas see töötaks, aga reaalsuses tehtaks lihtsalt tegemise pärast üks rühm, aga mitte midagi sellega ei muutuks.

Kalle Grünthali arvates saab rahvastikukriisi vastust otsida kongressi koostatud graafikust (lisa 1). Igasugune majanduslik ja poliitiline ebakindlus on otseses põhjuslikus seoses sellega, kas lapsi sünnib või mitte. Grünthali hinnangul sõltub sündimus inimeste heaolust. Ta arvas, et nii kaua kuni Eesti majandusel läheb halvasti sündimus ei suurene.

Jaak Uibu märkis, et viidatud graafikut ei palunud tal koostada mitte Riigikogu, vaid Läti seim. Uibu nentis, et heaolu küsimus on tõesti põhimõtteline. Ta tõi näite, et Iisraelis on sündimuskordaja 3,0. Ka Eestis tuleb see võimalikuks teha, et väikest rahvast päästa.

Avo-Rein Tereping lisis, et tõepoolest on üks sündimust mõjutav faktor majandus. Ta kommenteeris Iisraeli sündimuskordajat, et nende julgeolekuolukord on äärmiselt ebastabiilne ning majanduslik olukord ei ole samuti hea. Järelikult on seal teised tegurid, mis sündimust mõjutavad. Küsimus on selles, et on palju asju, mida saab sündimuse suurendamiseks kohe ära teha ning need ei maksa mitte midagi.

Riina Solman rääkis, et ta on Iisraeli toetusrühma liikmena väga palju Iisraelis käinud. Ortodokssetel juutidel on teaduspärasest suurel pered. Lisaks on suurel pered ka mitteusklisel. Inimesed ütlevad ise selle peale, et see on nende hoiak. Nad on ise üle kasvanud suurtes peredes ja harjunud sellega, et kõigil on palju lapsi. Solman märkis, et Riigikantseleis on olnud rahvastikuminister. Ta ei nõustunud sellega, et rahvastikukriisi leevendamiseks ei ole raha vaja. Ilma rahata ei ole võimalik teistele mingit poliitikat peale suruda. Rahvastikupoliitika peaks olema kõikide poliitikate ülene. Solman küsis kongressi esindajatelt, kas nende arvates ei ole oleks parem luua eraldiseisev keskne institutsioon rahvastikukriisi probleemiga tegelemiseks. Sotsiaalministeeriumisse (SOM) võiks luua eraldi üksuse, kus on portfell oma eelarvega, mis võimaldaks mingisuguseid meetmeid luua.

Jaak Uibu vastas, et ta oli 1998.–1999. aastal Riigikantseleis rahvastikuministri nõunik. Kui toonane rahvastikuminister Andra Veidemann oleks kauem ametis olnud, oleks ka suuremate eesmärkideni jõutud. Uibu selgitas, et kuna rahvastikukriisi leevendamine on riigi põhiülesanne, siis peaks see olema peaministri juures Riigikantseleis, mitte kuskil allpool.

Avo-Rein Tereping arutles, et kas oleks võimalik saavutada olukord, kus kõik erakonnad oleksid ühel meelel, et meil on Eestis rahvastikukriis ning sooviks konsensuslikult seda kriisi lahendada.

Madis Timpson kommenteeris, et rakkerühma saabki teha ainult Riigikantselei juurde.

Riigikogu juurde rakkerühma teha ei saa.

Jüri Jaanson kõneles, et ta ei oska öelda, kas Eestis on rahvastikukriis või mitte. Sellist hinnangut saab anda ekspertide kogu. Ta tõstatas küsimuse, kui palju üldse Riigikogu liikmed saavad sündimust mõjutada. Ta tõi välja, et ajakirjas Riigikogu Toimetised on sündimusest palju kirjutatud. Seal on välja toodud, et sündimuse kasvu tagab stabiilne majandus ja stabiilne julgeolekuolukord. Üksikmeetmed eraldi sündimusele ei mõju. Neid tuleb vaadata tervikuna. Rakkerühma loomise kohta ütles Jaanson, et see on väga hea idee. Näiteks puuetega inimeste ligipääsetavuse parendamiseks loodud rakkerühm töötas väga hästi. Rakkerühma ei saa teha riiklikult, sest nii see ei toimi.

Rahvastikukriisi aitab kindlasti leevendada parem majanduslik olukord. Eesti majandus on peale kümnet nädalat hakanud tõusma. Ta küsis kongressi esindajatelt, milline on nende seisukohalt terviklik mudel, mis rahvastikukriisi leevendaks.

Jaak Uibu viitas loodud mudelile (lisa 2), mis on tehtud Eesti I elujõu kongressi järgselt. Uibu avaldas heameelt, et Riigikogu juhatus delegeeris kongressi pöördumise sotsiaalkomisjonile arutamiseks. Uibu märkis, et ta soovib, et Riigikogu fraktsioonidel oleks ühtne hoiak, et rahvastikukriis eksisteerib ning vastavaid meetmeid on vaja rakendada. Meetmed tuleb omavahel tasandite kaupa kooskõlastada. Riigikogul on hoovad, et kaasata rahvast, meediat ja ülikoole probleemiga tegelema.

Kalle Grünthal märkis, et ta toetab rakkerühma loomist. Ta küsis, kuidas saavad komisjoni liikmed kaasa aidata rakkerühma loomisele, et asi ei jääks ainult arutelude tasandile.

Madis Timpson vastas, et komisjon saab seda küsimust peale külaliste lahkumist arutada.

Riina Solman vastas Jaansonile küsimusele, kas Eestis on praegu rahvastikukriis või mitte. 1988. aastal oli Eestis 25 000 sündi aastas, 2015. aastal 15 000 sündi ning 2024. aastal 9600 sündi. Prognooside kohaselt langeb sündimus veel. See on fakt, et Eestis on täna rahvastikukriis.

Ta märkis, et sotsiaalkomisjonis on varasemalt sündimuse küsimusi perehüvitise vähendamisel käsitletud. Solman sõnas, et ta tunneb justkui on teda seni rahvastikukriisi küsimustes naeruvääristatud. Ta tõi välja, et rahvastikuteadlased on ühel meelel, et lühiajaliselt aitaks sündide arvu suurendada raha. Pikaajalisele sündimuse suurendamisele tuleb läheneda komplekselt. Solman märkis, et peale peretoetuse kehtestamist pere kolmandast lapsest tõusis 2018. ja 2019. aastal kolmandate ja neljandate laste arv sündimus. Lisaks tõi ta välja, et Eestis on naiste ja meeste hoiakuid pere loomiseks uuritud. Inimestel on perekeskne hoiak ja ideaal on saada lapsi. Naised sooviksid ideaalis kolme last, aga majanduslikel põhjustel pole see tihti võimalik.

Solman tõi näiteks Soome, kes on täna rahvastikukriisi leevendamiseks kokku võtnud oma teadlased. Soome riik panustab majandushoobadega, pakub erinevaid toetusi ja see tegelikult töötab. Sündimuse taga on väga palju tegureid, aga paljud poliitikud ei taha seda probleemi tõsiselt võtta. Oluliseks peetakse ainult edu ja rikkust.

Jüri Jaanson arvas, et kõik komisjoni liikmed mõtlevad väheste sündimuse probleemile ja püüavad oma arusaamist mööda seda probleemi parimal viisil lahendada. Mis puudutab küsimust, kas Eestis on praegu rahvastikukriis või mitte, siis pidas Jaanson silmas seda, et see sõltub kriisi defineerimisest. Kas defineerida kriisi millegi sellisena, et eestlasi selle tulemusena enam ei eksisteeri? Spetsialistid väidavad, et eestlane on olemuselt umbrohu moodi ega kao kuhugi. Seega päris kriisiks praegust demograafilist olukorda nimetada ei saa. Probleem on siiski olemas, seda ei eita keegi.

Helmen Kütt tänas kongressi esindajaid teema ülalhoidmise eest. Ta sõnas, et antud olukorras saaks sotsiaalkomisjon teha ettepaneku võtta teema OTRK aruteluna Riigikogu täiskogus.

Hele Everaus tänas kongressi esindajaid aastatepikkuse töö eest. Ta sõnas, et Riigikogu liikmetel tuleb valitsusele rahvastikukriisi lahendamine hingeasjaks teha ning valitsus tegutsema panna. Sündimuse mõjutegurina on välja toodud inimeste majanduslikku olukorda. Everausi hinnangul on tegu laiema usalduse küsimusega. Riigijuhid vastutavad selle eest, kas inimestel on meie riigi juhtimise vastu usaldus.

Tiiu Kuurme märkis, et kolmel viimasel aastal on väga järsult sündimus langenud. Ta tõi välja, et maapiirkondades on sündimuse näitajad paremad kui linnades. Nelja aasta pärast lähevad viimastel aastatel sündinud lapsed esimesse klassi. Kui palju jääb üldse Eestisse esimesi klasse alles? Maakoolid seisavad juba täna sulgemisega silmitsi. Praegu muudetakse maapiirkondade põhikooli kuueklassilisteks algkoolideks. Seega peavad põhikooliealised lapsed hakkama pikki vahemaid läbima, et koolis käia. Kuurme märkis, et kui Soomes massiliselt väikesed maakoole kinni pandi, siis tõdeti hiljem, et rikuti ÜRO lapse õiguste konventsiooni. Olukorda ei vaadatud laste vaatevinklist ning lapsi võõrandati nende maakodudest.

Kuurme arvas, et olukorras, kus maakoolid on surve all ning inimesi on koormatud lisaks ka automaksuga, ei usalda inimesed enam valitsust ega soovi ka perelisa.

Eero Merilind soovis kongressi esindajate hinnangut selle kohta, mitmes laps peres on võti rahvastikukriisi lahendamiseks. Kas esimene, teine või kolmas laps?

Avo-Rein Tereping vastas, et esimene laps. Ta selgitas, et on inimesi, kes on oma hoiakute poolest valmis rohkem lapsi saama. Järelikult tuleb neid inimesi riigil rohkem toetada. Loomulikult on esimene, teine ja kolmas laps kõik võrdsed, aga me ei saa võtta seda sellisel viisil. Kõigi jaoks on ühesugune toetuste süsteem. Mida rohkem lapsi, seda rohkem peab toetus kasvama.

Irja Lutsar tänas kongressi esindajaid olulise teema üleval hoidmise eest. Lutsar märkis, et ta ei ole küll pikka aega Riigikogu liige olnud, kuid tema arvates ei ole õige väita, et Riigikogus on erakonnad, kes näevad vähest sündimust probleemina ja teised mitte. Ta nõustus Jaansoniga, et küsimus, kas meil on Eestis rahvastikukriis või mitte, sõltub kriisi definitsioonist. Kriis on alati ootamatu, aga sündimuse langus ei ole ootamatu. Ehk oleks parem kasutada sõna probleem.

Lutsar nõustus sellega, et sündimuse vähesuse põhjused on kompleksed probleemid.

Maakoolide säilitamise kohta sõnas ta, et inimesed elaksid maal, kui seal tööd oleks. Kui maapiirkondades lapsi jaguks, siis oleksid ka koolid avatud.

Lutsar sõnas, et ta toetab väga rakkerühma loomist. Küsimus on komplekssetes lahendustes. Probleem ei ole ainult madalas sündimuses. Väga paljud noored lähevad välismaale, mida Lutsar küll toetab, aga paljud neist ei naasegi kodumaale. Rakkerühm võiks ka selle probleemiga tegeleda.

Avo-Rein Tereping vastas, et mõned tasuta lahendused annavad üksikult mingisuguse efekti, aga ka neid tuleb rakendada. Tereping selgitas, et inimese käitumine algab hoiakutest, mis formeervad lapsepõlves perekonnas ja hiljem koolis. Ta tõstatas küsimuse, kas Eestis on kooliprogrammid sarnased Iisraeliga, mis toetaksid laste saamise hoiakuid.

Jüri Jaanson kommenteeris põhikoolide muutumist kuueklassilisteks algkoolideks. Selle muudatuse taga on lisaks ka õpetajate puudus, mis kuulub Riigikogu kultuurikomisjoni pädevusse. Jaanson märkis, et ta toetab väga Küti mõtet sündimuse küsimust Riigikogu täiskogus OTRK-na arutada. Iseasi on muidugi see, et kui palju saab sealt probleemiga edasi tegeleda. Ta toonitas veelkord, et toetab väga rakkerühma loomise mõtet.

Riina Solman avaldas heameelt, et istungil on Reformierakonna liikmeid, kes toetavad riigi poolt sündimust tõstvate tegevuste vajalikkust. Ta märkis, et poliitika on signaalide kunst.

Valitsus on viimased aastad andnud lastega peredele signaale, et ärge saage rohkem lapsi, sest riik ei hooli nendest. Solman kõneles, et Eesti jaoks on täna iga laps kullahinnaga. Ta märkis, et 2023. aasta valimiste ajal aeti väiksemad pered suuremate perede vastu. Reformierakonna minister ütles avalikult välja, et 14 protsendile peredest makstakse välja 40 protsenti lastetoetusi ning see on väga ebaõiglane. Aga ta ei öelnud välja seda, et see 14 protsenti peresid kasvatab üles peaaegu pooled Eesti lapsed. Solman märkis, et on emasid, kes tahaksidki kodused olla ja lapsi kasvatada, aga riik sunnib teid tööle.

Solman lisas, et täna käib aastas kaks korda koos rahvastikupoliitika valitsuskomisjon, et linnuke kirja saada. Komisjonis arutati eelmise aasta lõpus esimest korda sündimust. Rahvastikuteadlased ütlevad, et ärge võtke kogu sektorit rahvastikupoliitika alla, et võtke ainult sündimus, siis on see tegevus edukas. Lisaks ütlevad rahvastikuteadlased, et lapsetoetuseid tuleb indekseerida.

Jüri Jaanson märkis, et teema on siiski rahva sündimuse jätkumine, mitte kitsalt lapsetoetused. Ta arvas, et majanduskeskkond on lapsetoetustest olulisem.

Madis Timpson küsis kongressi esindajatelt, kas neil on puutumus SOM-i juhtimisel tegutseva rahvastikupoliitika valitsuskomisjoniga.

Jaak Uibu vastas, et ei ole. Ta tegi ettepaneku, et kui ollakse nõus rahvastikukriisi teemaga Riigikogu täiskogusse minema, võiks enne teha ühise istungi kultuurikomisjoniga.

Madis Timpson tänas päevakorrapunktis osalenud külalisi. Ta märkis, et tegu on olulise teemaga ning komisjon jätkab aruteluga järgmisel pöördumise arutelul.

5. Info ja muud küsimused

Hele Everaus andis ülevaate osalemisest 17.-18. veebruaril 2025 Brüsselis Euroopa Parlamentaarse nädala raames toimunud Euroopa Liidu stabiilsuse, majanduse koordineerimise ja juhtimise konverentsil. Everaus pidas kõne teemal: „*The role of social and employment policies in the EU's reviewed economic governance framework*“. Ta rõhutas, et sotsiaalkomisjon peaks Sotsiaalministeeriumi osalusel teemat komisjonis põhjalikumalt arutama. Näiteks tervishoiuteenuste kättesaadavuselt on Eesti Euroopa Liidus kõige viimasel kohal.

Kalle Grünthal andis ülevaate osalemisest 6. märtsil 2025 Brüsselis Euroopa Parlamendi korraldatud naiste õigustele pühendatud parlamentidevahelisel kohtumisel: „*Strengthening the Women, Peace and Security Agenda – Upholding Women's Rights in Defence, Security and Peace Building*“. Grünthal keskendus oma sõnavõtus sõjalistes konfliktides osalevaid naisi ohustava inimkaubanduse temaatikale.

(allkirjastatud digitaalselt)
Madis Timpson
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Riin Lindpere
protokollija

(allkirjastatud digitaalselt)
Kristi Tori
protokollija